

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Павло Кушка, 1996 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2019 році Національний університет «Львівська політехніка» за спеціальністю «Менеджмент», аспірант Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького Міністерства освіти і науки України, м. Львів, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького Міністерства освіти і науки України, м. Львів, від 02 січня 2026 року № 1-2, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Георгія Черевка, доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри економіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького;

Рецензентів –

Володимира Крупи, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри підприємництва та торгівлі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, Ганни Сиротюк, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри економіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького;

Офіційних опонентів –

Галини Миськів, доктора економічних наук, професора, професора кафедри маркетингу і логістики Національного університету «Львівська політехніка», Любові Дранус, кандидата економічних наук, доцента, тимчасово виконуючої обов'язки завідувача кафедри менеджменту Чорноморського національного університету імені Петра Могили

на засіданні 04 березня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» Павлу Кушці на підставі публічного захисту дисертації «Економічне стимулювання формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств» за спеціальністю 051 Економіка.

Дисертацію виконано у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник – Ігор Яців, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва та торгівлі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, який містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень. Робота присвячена вирішенню наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних і практичних засад застосування інструментарію економічного стимулювання формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств. Дисертантом удосконалено низку сутнісних положень щодо організаційно-економічного механізму формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств. Запропоновано серед чинників впливу на процес формування відносин соціальної відповідальності виділяти чинники нанорівня (економічної діяльності окремого індивіда). У якості економічного стимулу впровадження соціальних практик запропоновано розглядати зниження трансакційних витрат сільськогосподарського підприємства. Сформульовано пропозиції щодо розвитку інструментарію економічного стимулювання розвитку соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств, які передбачають поєднання економічних стимулів, застосовуваних на різних організаційних рівнях. Набули розвитку: положення щодо застосування соціального партнерства як інструмента розвитку соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні та у сфері трудових відносин (на мікрорівні); засади інституційного забезпечення розвитку соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств у частині формування бізнес-культури суб'єктів господарювання. Сформульовані пропозиції щодо застосування сільськогосподарськими підприємствами соціальної звітності. Ці та інші результати дослідження мають істотне значення для галузі знань «Соціальні та поведінкові науки». Дисертаційна робота виконана державною мовою з дотриманням вимог щодо оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40 (із змінами).

Здобувач має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них: п'ять статей у наукових фахових виданнях України, сім публікації в матеріалах науково-практичних конференцій:

1. Кушка П. А. Теоретичні засади формування соціально відповідальної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2022. №64. С. 42–47. <https://doi.org/10.32843/infrastruct64-8>.

2. Яців І., Кушка П. Організаційно-економічний механізм формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Аграрна економіка*. 2022. Т. 15. №1–2. С. 35–45. <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.01-02.035>.

3. Кушка П. Місце соціально відповідальної діяльності сільськогосподарських підприємств у розвитку сільських територій. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Економіка АПК*. 2022. №29. С. 121–126. <https://doi.org/10.31734/economics2022.29.121>.

4. Яців І. Б., Кушка П. А. Особливості формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств Львівської області. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №3 (54). С. 288–295. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-44>

5. Яців І. Б., Кушка П. А. Оцінка середовища розвитку соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2025. №8. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7300/7423>. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.39>.

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні) та висловили зауваження:

1. Георгій Черевко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького. Оцінка позитивна, із зауваженнями:

1. Якщо в темі дисертації зазначено – «сільськогосподарські підприємства», то цей термін повинен вживатися постійно. У дисертації окрім терміну «сільськогосподарські підприємства» досить часто зустрічаємо: «суб'єкти аграрного бізнесу» (ширше поняття), «суб'єкти господарювання» (ще ширше поняття).

2. Для повнішого відображення зарубіжного досвіду розвитку соціальної відповідальності підприємств потрібно було опрацювати більшу кількість праць зарубіжних авторів.

3. Відповідаючи на одне із зауважень рецензента, дисертант зазначив, що проблематично порівнювати рівень соціальної відповідальності різних підприємств. Я думаю, був би досить непоганий напрямок подальших

досліджень – запропонувати порахувати якимось чином рівень соціальної відповідальності підприємства.

4. Варто було акцентувати більшу увагу на суб'єктності стимулювання соціальної відповідальності.

2. Галина Миськів, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу і логістики Національного університету «Львівська політехніка». Оцінка позитивна, із зауваженнями:

1. Запропоноване у дисертації авторське визначення поняття «економічне стимулювання» (ст. 54) є недостатньо чітким та змістовно неповним. Варто було його розглянути як механізм впливу на інтереси суб'єкта господарювання, який би спонукав його до соціально-відповідальних дії через використання низки економічних важелів.

2. Наводячи класифікацію соціальних витрат сільськогосподарських підприємств (рис. 1.5, с. 56), автор відносить до них витрати на збільшення обсягів та розширення асортименту виробництва продукції, що видається дискусійним або ж вимагає додаткової аргументації.

3. Окремі елементи зовнішнього середовища формування соціальної відповідальності підприємства, наведені на рис. 2.4 (с. 107) частково дублюють одне одного. Так, ринкові умови є складовою економічних умов, а вплив неформальних інституцій слід пов'язувати із соціокультурними змінами.

4. У п. 3.1 автор доходить висновку, що практичне застосування системи економічних стимулів забезпечує синергетичний ефект та формує стійку модель соціально відповідального агробізнесу. Доцільно було б обґрунтувати даний висновок економіко-математичними розрахунками відповідних показників ефективності за матеріалами підприємств, на яких результати дисертаційного дослідження апробовані.

5. У п. 3.3 дисертації розглядається питання бізнес-культури як складової неформальних інституцій. Варто було глибше розкрити сутність бізнес-культури підприємства та її роль у формуванні соціальної відповідальності підприємства. Спостерігаються певні неузгодження у викладі відповідного матеріалу. Так, у табл. 1.1 бізнес-культура розглядається як чинник впливу на формування відносин соціальної відповідальності, а на с. 110 згадується як елемент соціальної відповідальності бізнесу.

3. Любов Дранус, кандидат економічних наук, доцент, тимчасово виконуюча обов'язки завідувача кафедри менеджменту Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Оцінка позитивна, із зауваженнями:

1. Автор в розділі 1, п. 1.3, с. 77 пропонує використовувати зарубіжний досвід оцінювання соціальної відповідальності, зокрема розглядає можливість оцінки за допомогою Індекса стійкості Доу Джонса (Dow Jones Sustainability Index). Даний індекс не інтегрує ESG-показники в розрахункову формулу, отже дискусійним є обґрунтованість його використання для досліджень, спрямованих на аналіз сталого розвитку українських сільськогосподарських компаній, адже метою дослідження є оцінка екологічних, соціальних і управлінських практик. Для таких завдань доцільніше застосовувати спеціалізовані ESG-рейтинги або формувати адаптовані національні індикатори з урахуванням українських реалій фондового ринку та регуляторної бази.

2. У розділі 2, п. 2.1 оцінка рівня соціальної відповідальності підприємств як об'єкта дослідження має обмежений характер та не підкріплена системою чітко визначених соціальних, трудових, екологічних і інституційних показників, що ускладнює формування комплексного уявлення про стан і динаміку соціально відповідальної діяльності в аграрному секторі. Автор аналізує практики формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств великих українських аграрних компаній. Проте не зовсім зрозуміло, чому увага приділена насамперед аналізу цих підприємств, оскільки поза увагою залишаються малі та середні сільськогосподарські підприємства, які мають успішні практики та для яких характерні інші фінансові можливості, організаційні підходи та масштаби соціальної відповідальності.

3. Дискусійною є теза, щодо ролі Організації Об'єднаних Націй в формуванні середовища розвитку соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств (с. 194-195 дисертації), адже попри задекларовану роль ООН в підтриманні міжнародної безпеки та сприянні сталому розвитку, позиція цієї інституції щодо повномасштабної війни проти України викликала суттєву критику з боку урядів, експертного середовища та громадськості.

4. У підрозділі 2.3 автор стверджує, що в радянський період соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств мала чітко виражений інституційний характер (с. 130-131 дисертації), доцільно підкреслити, що, попри значну роль радянських аграрних підприємств у розвитку сільських територій, їх діяльність коректніше розглядати крізь призму соціально-економічної функції планової економіки, а не крізь категорії сучасної корпоративної соціальної відповідальності, що ґрунтується на принципах добровільності, прозорості та орієнтації на інтереси широкого кола стейкхолдерів.

5. Запропонований автором перелік перспективних напрямів інституційного забезпечення соціальної відповідальності аграрного бізнесу демонструє чітку орієнтацію на подальшу нормативно-правову формалізацію цієї сфери через ухвалення спеціальних стратегій, національних планів дій та

окремих законів (с.115-116, рис. 2.7 та 2.8; рис. 3.3, с.157-161, с.170, с.173, с.178, с.180, с.183, табл. 3.7, с.207-208). Водночас такий підхід є дискусійним з позицій сучасної концепції соціальної відповідальності, яка в міжнародній практиці переважно ґрунтується на принципах добровільності, саморегулювання та інтеграції соціальних і екологічних аспектів у бізнес-стратегії, а не на запровадженні обов'язкових адміністративних приписів.

3. Володимир Крупа, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва та торгівлі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Оцінка позитивна, із зауваженнями:

1. У контексті соціальної відповідальної підприємств агробізнесу автору доцільно було використати не базову модель PEST-аналізу, а розширену, модифікацію PESTEL, яка додатково охоплює екологічні та нормативно-правові фактори зовнішнього середовища, що є важливими для сільського господарства. Також такий підхід відповідає директивам ЄС, ESG-вимогам.

2. Методика оцінювання економічного ефекту соціальної відповідальності через трансакційні витрати, хоч і є новаторською, проте потребує подальшої деталізації щодо методів кількісного вимірювання цих витрат.

3. Аналітичну частину роботи доцільно було б доповнити статистичними даними щодо витрат на соціально орієнтовані заходи та ефективності соціальних практик на великих агрохолдингах, а також по можливості зробити порівняльний статистичний аналіз по кількох підприємствах;

4. Вигоди від впровадження заходів соціальної відповідальності (за результатами соціологічного опитування) доцільно було б ідентифікувати у розрізі підприємств різних розмірів;

5. Назва пропонованого автором «Положення про нефінансову звітність агрохолдингів України» потребує коригування, оскільки категорія «агрохолдинг» законодавчо не визначена. До того ж таке Положення доцільно уніфікувати для всіх суб'єктів аграрного підприємництва.

5. Ганна Сиротюк, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Оцінка позитивна, із зауваженнями:

1. У параграфі 1.1 роботи автор наводить класифікацію чинників впливу на формування відносин соціальної відповідальності за організаційним рівнем їх формування (табл. 1.1). Впровадження нанорівня як окремої групи чинників є інноваційним, але потребує ширшого емпіричного підтвердження.

2. Опитування керівників сільськогосподарських підприємств щодо особливостей реалізації суб'єктами аграрного бізнесу політики соціальної

відповідальності проведено в межах Львівської області. Це не знижує цінності отриманих результатів, проте обмежує можливість їх повної екстраполяції на інші регіони України з відмінними умовами ведення господарської діяльності. Доцільним було б порівняти регіональні особливості або зазначити обмеження застосування результатів.

3. У параграфі 3.1 методика оцінки економічних вигод переважно концентрується на трансакційних витратах. Дискусійним є твердження про доцільність використання лише порівняння економії трансакційних витрат з витратами на соціальні проекти як основного критерію ефективності (с. 166-168). У роботі бажано було б подати більш деталізований алгоритм розрахунків або приклади практичного застосування методики.

4. У параграфі 3.2 запропонована автором модель «СП+» та пропозиції щодо соціального партнерства є концептуально цінними, однак ризики їх впровадження та фінансові наслідки для малих підприємств окреслені недостатньо.

6. Ігор Яців, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва та торгівлі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Оцінка позитивна, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Павлу Кушці ступінь доктора філософії з галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 Економіка.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Георгій ЧЕРЕВКО

